

Kako glazba utječe na čovjekovo duhovno biće

Okmažić, Leonarda

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:941181>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

LEONARDA OKMAŽIĆ

KAKO GLAZBA UTJEČE NA ČOVJEKOVO
DUHOVNO BIĆE

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

KAKO GLAZBA UTJEČE NA ČOVJEKOVO DUHOVNO BIĆE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. art. Krešimir Petar Pustički

Student: Leonarda Okmažić

Ak.god. 2023./2024.

ZAGREB, 2024.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

red. prof. art. Krešimir Petar Pustički

Potpis

U Zagrebu, _____ 2024.

Diplomski rad obranjen _____ ocjenom _____.

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

Predgovor: Johann Sebastian Bach jednom je rekao: „Krajnji cilj svake glazbe ne bi trebalo biti ništa drugo nego slava Božja i okrepa duše“.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. ČOVJEKOVO DUHOVNO BIĆE	1
2.1. Psihoanaliza	1
2.2. Ego i egzistencija	2
2.3. Duhovno nesvjesno	3
3. JOHANN SEBASTIAN BACH	4
3.1. Biblijska numerologija	1
3.2. Numerologija koju je Bach koristio	2
3.3. Primjeri Svete numerologije u Bachovim skladbama	7
4. WOLFGANG AMADEUS MOZART	4
4.1. Mozart i majstori masoni	9
4.2. Utjecaj masonskih simbola na Mozartovu Čarobnu frulu	9
5. ZAKLJUČAK	12
6. LITERATURA	12
7. POPIS SLIKA I NOTNIH ZAPISA	13

1. UVOD

Čovjek od početka svog postojanja ima potrebu vjerovati i štovati razne predmete i onozemaljske pojave. Duhovnost je sastavni dio nas te ju od postanka čovječanstva pokušavamo izraziti u različitim umjetnostima. U ovom radu pisat ću o tome kako psihologija objašnjava čovjekovu duhovnost te kako je duhovnost utjecala na skladanje dvaju najpoznatijih skladatelja u povijesti.

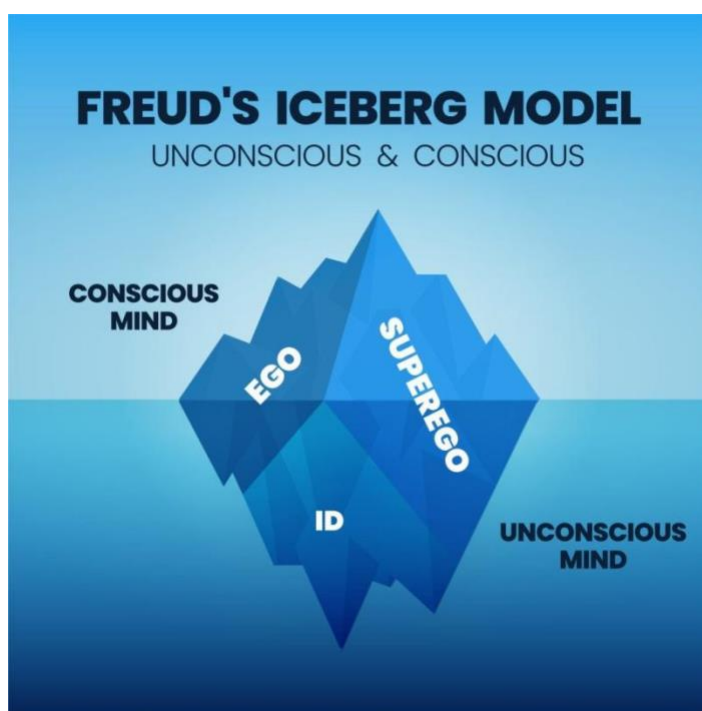
2. DUHOVNO BIĆE ČOVJEKA

2.1 Psihoanaliza

Koliko znamo, psihoanaliza je vrlo čest pojam u svijetu, no znamo li što točno psihoanaliza znači i od čega se sastoji? Glavni predstavnik psihoanalize je Sigmund Freud. Njegovo učenje temelji se na psihološkom atomizmu i energetizmu. Atomizam, kao što i sama riječ kaže, je teorija filozofije prirode prema kojoj su svi objekti u svemiru sastavljeni od veoma malih, nepropadljivih čestica, atoma. Po Freudu, na čovjekovu dušu u cjelini gleda se unutar psihoanalize atomistički, što bi značilo da se gleda kao da je sastavljena od pojedinih djelova, od raznih nagona, koji se opet sastoje od djelomičnih nagona. Na taj se način duhovno ne samo atomizira već se i analiza duševnoga svrstava upravo u njegovu anatomiju. Po tome vidimo da psihoanaliza spada u jednu od tri vrline austrijskog psihologa Arthura Schnitzlera. Schnitzler je smatrao da osoba može posjedovati tri vrline: objektivnost, hrabrost i odgovornost. Psihoanaliza se može uključiti u jednu od njih, naime u objektivnost. Da bi psihoanaliza bila potpuno objektivna, mora se prema svakom pacijentu odnositi kao prema stroju. Naše svjesno i nesvjesno razmišljanje i ponašanje treba promatrati kao mehanizam. Ovu Freudovu tezu ne osporava, već upotpunjuje njegov prijatelj i kolega Viktor Frankl koji psihoanalizu upotpunjuje egzistencijskom analizom.

2.2 Ego i egzistencija

Dok Sigmuda Freuda smatramo glavnim predstavnikom psihoanalize kakvu danas poznajemo, Victora Frankla oslovljavamo utemeljiteljem egzistencijske analize koja proširuje manjkavosti psihoanalize. Po Freudovom modelu čovjekove psihe, id, ego te super-ego tri su dijela čovjekove osobnosti. Id se oslanja na nesusvesne, osnovne nagone i instinkte te zauzima primitivni dio čovjekove psihe. Ego pokušava zadovoljiti potrebe id-a na društveno prihvatljiv način, dok se super-ego odnosi na moral, vrijednosti te savjest koje učimo od okoline u kojoj se nalazimo. ¹Po Freudovom učenju, ego nije gospodar u vlastitoj kući. Prema tome, ego se svrstava u automatizam jer ga predvode nagoni. Kako se u ovaj model čovjekove psihe uklapa Franklovo pitanje o egzistenciji? Naime, egzistencija se priklonila jednoj od Schnitzlerove vrline, a to je odgovornost. Konačni cilj egzistencijske odgovornosti je čovjeka učiniti svjesnim odgovornosti vlastite egzistencije. Za razliku od psihoanalize u kojoj se pokušavaju osvjestiti nagoni, u egzistencijskoj analizi osvještujemo duhovno. Naime, u svijest nam ne dolaze nagoni iz područja id-a kao što to navodi Freud, već ego dolazi sebi u svijest, ego postaje svjestan samoga sebe. To bi značilo da se duhovnost svrstava u čovjekovu potrebu odnosno nagon.

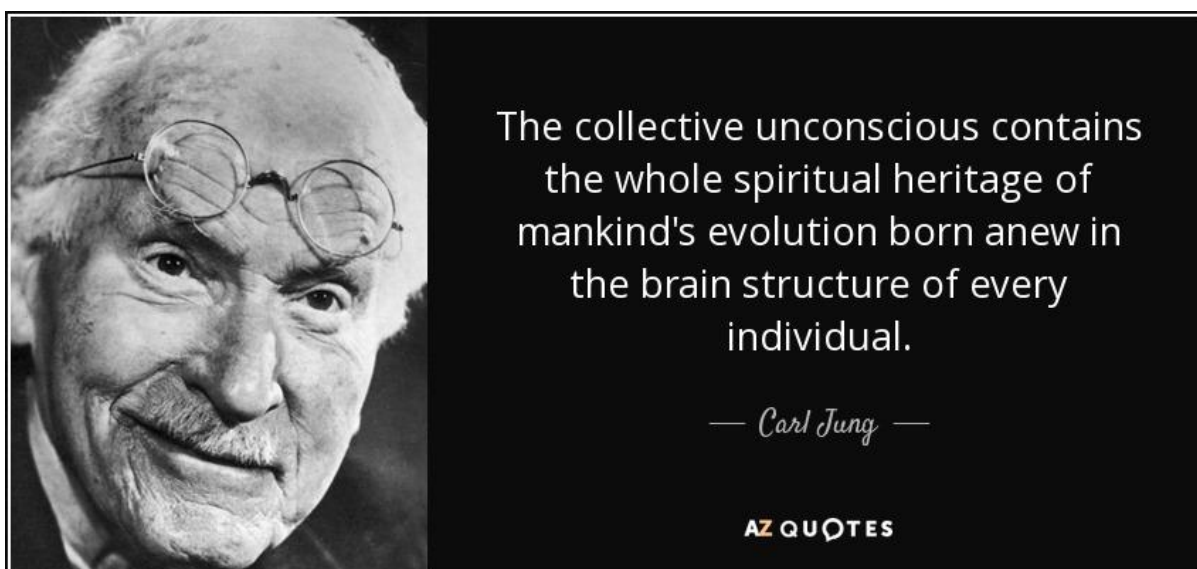

Slika 1: Freudov model uma: svjesni um s egom na čelu je ledenog brijega. Ispod površine, u većem nesvesnom području nalaze se iskonski instinkti, id i moralni kompas superega, usmjeravajući naše postupke i reakcije na suptilne i složene načine

¹ Frankl, Viktor Bog kojega nismo svjesni (München: veranderte Auflage, 1988.)

2.3 Duhovno nesvjesno

Egzistencijska psihoterapija odnosno logoterapija se zasniva na potrazi za smislom života kao osnovnom ljudskom motivacijom. Ona se temelji na teoriji kako više ne postoji puko nagoni nesvjesno, već postoji i duhovno nesvjesno. Nakon što je ustanovljeno da duhovno, isto kao i nagoni može biti svjesno i nesvjesno, pitanje je koliko je jasna granica između svjesnosti i nesvjesnosti. Čovjekovo „pravo“ egzistencijsko biće postoji tek onda kada njegov ego donosi odluke, a ne kada ga vode nagoni odnosno id. To bi značilo da se granica između nagona i egzistencije ne može lako povući, te da se isprepliću.

Slika 2: Carl Jung: "Kolektivno nesvjesno sadrži cjelokupno duhovno nasljeđe evolucije čovječanstva iznova rođeno u strukturi mozga svakog pojedinca."

3. JOHANN SEBASTIAN BACH

U ovom poglavlju pisat ću o tome kako je na J. S. Bacha utjecala duhovnost, kako je svjesno u svoje skladbe ubacivao religijske elemente te kako je njegova nesvjesna duhovnost utjecala na skladanje.

3.1 Biblijska numerologija

Stari zavjet u Bibliji napisan je na Hebrejskom jeziku. Klasičan književni Hebrejski jezik ustanovio je kralj Salomon još u X.st.pr.Kr. kada je uspostavio dvorsku školu i središnje svetište u Jeruzalemu (Biblija o Salomonu: „Evo, dat ću ti srce mudro i razumno, tako da tebi jednaka nije bilo prije tebe, niti će biti jednaka poslije tebe. Ali dat ću ti i to, što nijesi iskao, i bogatstvo i slavu, tako da tebi jednaka ne bude.“²). Hebrejska abeceda „alfabet“ ima 22 osnovna slova te mnoge njihove izvedenice. Svako slovo ima i brojčanu vrijednost. Da bi se znalo misli li se na broj ili riječ s desne strane od najljevijeg broja, piše se znak gershayim (sličan današnjim znakovima navodnika " "). To bi značilo da je cijeli Stari zavjet zapravo zapisan u brojevima. Za neke brojeve je njihovo značenje vrlo poznato (npr. 40 = razdoblje pokore: 40 dana kiše vodi do potopa (Post 7,4), 40 godina je izraelski narod hodao pustinjom, 40 dana Mojsije posti na brdu Sinaj (Izl 34,28), 40 dana Isusa napastuje đavao u pustinji (Mt 4,2)) no ima i brojeva čije značenje nije baš poznato te broja čije se značenje i dalje ne zna. Povezanost Biblijske numerologije i glazbe je objasnio Andreas Werckmeister rekavši: „Budući da glazbeni intervali nisu ništa drugo doli brojevi i proporcije, a Bog je sve sastavio i doveo u dobar red u brojevima, mjerama i težini, tako se i glazbenik, pa i svaki drugi čovjek, mora potruditi i proučiti kako slijediti takav divan red.“³

² Biblija, 1. Kraljevima 3,12-13

³ A. Werckmeister, Cribrum musicum, Quedlinburg und Leipzig, 1700, III. Pogl.

3.2 Numerologija koju je koristio Bach

Neki od svetih brojeva iz Biblije koje je koristio Bach te njihovo značenje:

1= Bog, jedinstvo. „Kako je jedinstvo prije sama sebe / i ni od kojega broja nema početak / već je sam početak svih brojeva / i nije kraj“.

2= Čovjek „koji dolazi od Boga, istinskog Jedinog“, ali istodobno i simbol „Vječne Riječi / koja je Bog Sin“.

3= Trojstvo, Bog

4= Zemlja, svijet (4 kraja svijeta, 4 elementa).

10= Deset zapovijedi, Božji zakon, „cilj savršenstva“

11= „Budući da se brojem deset upućuje na zakon, kao što dokazuje poznati dekalog, broj jedanaest znači da je deset prekoračeno, da je prekršen zakon, dakle grijeh.“

12= kao umnožak brojeva 3 x 4 to je broj savršenosti – slično kao i broj 7 – i vječnosti (12 je vrata Svetoga grada, Otk 21,12). Prema Grguru Velikom 12 je simbol Crkve koja naviješta Boga na četiti strane svijeta. Sličan je smisao koji Bach prenosi tim brojem kao simbolom Krista Boga (3) koji se objavio svijetu (4).

Bach također koristi brojeve koji se dobivaju zbrajanjem rednog broja slova u abecedi (npr. slovo **A** je redni broj **1**, slovo **B** je redni broj **2** itd). Tako je nazive za Boga i vlastito ime, pretvorio u simbole koji su nastali zbrojem rednih brojeva njihovih slova. Tu prastaru tradiciju brojevne abecede, Bach je preuzeo iz *Kabale*. Kabala je židovsko mistično ezoterično učenje o Bogu i svijetu. Navest ću par najzastupljenijih i najbitnijih simbola:

- 14= BACH**
- 29= J.S.B, također S.D.G. (Soli Deo Gloria)**
- 41= J.S.BACH**
- 48= I.N.R.I (Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum)**
- 53= SOHN (Sin Božji)**
- 59= GLORIA**
- 61= IZRAEL**
- 70= JESUS**
- 73= ZEBAOOTH (Sabaot, Bog nad vojskama)**
- 75= BETLEHEM**
- 83= IMMANUEL (Emanuel, Bog s nama)**
- 112= CHRISTUS (Krist)**
- 158= JOHANN SEBASTIAN BACH**

Četiri prethodno navedena broja simboliziraju Bachovo ime. Bach te simbole ne koristi proizvoljno, već svaki broj ima određeno značenje.

14 je simbol čovjeka koji živi na zemlji

41 kao obrnuti slijed znamenki istodobno prikazuje izokrenuta čovjeka, njegovu smrt ili tijelo koje pripada smrti

29 je simbol slavljenja Boga, time ukazuje na čovjeka kojeg je izbavio Krist, a on na nebu može vječnim klanjanjem slaviti Boga

158 se zbog veličine upotrebljava vrlo rijetko no označava cijelog čovjeka, njegovu osobnost i sudbinu

3.3 Primjeri Svete numerologije u Bachovim skladbama

Psalam 4 – *Contrapunctus 4*

Slika 3: Psalam 4

Pedalni ton u trajanju od četiri takta simbolizira čvrsti temelj koji nam daje naš Otac da bi živjeli u sigurnosti i miru. Iznad pedalnog tona u tenoru vidimo motiv Bachovog imena BACH. Kada uz to povežemo i riječi posljednjeg stiha, zaključujemo da Bach smije sigurno stanovati u Božijoj zaštiti. Posljednje note ovog stavka upućuju na psalam : „Zahvaljujem ti, Jahve, iz svega srca jer si čuo riječi mojih usta.“⁴

Ova fuga ima 1803 tona što je umnožak 3x601. Broj 601 simbolizira broj Noinih godina kada je napustio arku (Post 8,13), a broj 3 Boga. Božja zaštita Noe, zaklonivši ga od potopa, i njegov izlazak iz arke, uspoređuje se s Kristovim povratkom iz Egipta nakon Herodovog progona („pokolj nevine dječice“ - kralj Herod naredio je svojim vonicima pokolj sve muške djece do dvije godine u Betlehemu, Sveta obitelj je izbjegla pokolj jer se anđeo javio Josipu u snu poručivši da pobjegnu u Egipat).

⁴ Biblija, Psalam 138,2

Psalam 5 – *Contrapunctus 5*

Slika 4: Psalam 5

U posljednjim taktovima ove fuge Bach je pisao u isto vrijeme temu i obrat što označava jedinstvo Boga i Isusa. Završetak fuge je šesteroglasan te simbolizira blagoslov i milost koji se spominju u posljednjem stihu psalma 5 te u Lukinom Evanđelju.

Psalam 5, Ps 90,1 – (svi glasovi) „Svemogući, ti si nam utočište, ti si to bio u sva vremena!“

Evanđelje po Luki, Lk 2, 52 – „A Isus je napredovao u mudrosti, rastu i milosti pred Bogom i ljudima.“

Ova fuga ima ukupno 1247 tonova. Povezuje se broj dvanaestogodišnjeg Isusa (12) s brojem Gospodina (47).

4. WOLFGANG AMADEUS MOZART

4.1 Mozart i majstori masoni

Podrijetlo Mozartova prezimena može se pratiti sve do 14. stoljeća. Preci Leopolda Mozarta (Wolfgangovog oca) bili su građani višeg sloja društva te članovi majstora masona i zidara. Mozart je primljen kao pripravnik u Bečku masonsku ložu 14. prosinca 1784., 7. siječnja 1785. je promaknut u suradnika, a ubrzo nakon toga u majstora masona. Također je prisustvovao sastancima masonske lože „Prava sloga“ koja je bila najveća i najaristokratskija u Beču.⁵

4.2 Utjecaj masonskih simbola na Mozartovu Čarobnu frulu

Jedan od najznačajnijih oznaka masonskog društva je trokut koji se u operi pojavljuje u raznim oblicima:

Tri dječaka: Na Taminovom i Papagenovom putovanju ka Paminu tri dječaka im nude smjernice te zahtijevaju tri osobine.

Tri hrama: Hram mudrosti, Hram razuma i Hram prirode sličan trima načelima slobodnih zidara. (Beethoven je također bio dio masonskog društva, stihovi Ode radosti prilično dobro objašnjavaju masonski koncept bratstva).

Opera započinje u Es-duru: simbolika broja tri jer Es-dur ima tri predznaka koji su raspoređeni u trokutast oblik (Masonsko trojstvo), od tada se Es-dur smatra masonskim ključem.

Tri glazbena udarca: nekoliko puta kroz operu pojavljuju se tri glazbena udarca koja izvode puhački instrumenti:

⁵ Landon, Robbins Mozart the golden years (London: 181A High Holborn, 1989.)

Nadalje, imamo i ostale simbole masonske lože u ovoj operi.

Likovi u operi:

Tamino: inicijant koji je voljan stavljati se u kušnje kako bi postigao više stanje bića, simbolizira masonskog inicijanta.

Sarastro: duhovni vođa koji prebiva u sedam krugova sunca simbolizira majstora masona. Broj sedam u slobodnom zidarstvu predstavlja sedam slobodnih umjetnosti i znanosti: gramatiku, retoriku, logiku, geometriju, aritmetiku, glazbu i astronomiju, ali i sedam planeta (vjerovanje u to vrijeme).

Papageno: masonski simboli i principi često su povezani s vrijednostima starog Egipta. Papageno podsjeća na staroegipatsko stvorenje „Ba“ koje je imalo čovječju glavu i ptičje tijelo.

Slika 5: staroegipatsko stvorenje Ba

Još jedan primjer staroegipatskih simbola pojavljuje se na naslovnoj strani Čarobne frule. Prva slika prikazuje prvu naslovnu stranu libreta iz 1791. godine, dok druga slika prikazuje naslovnu stranu iz 1815. godine.

Slika 6: prva naslovna strana libreta iz 1791.

Slika 7: naslovna strana Čarobne frule iz 1815.

5. ZAKLJUČAK

Objasnivši da je čovjekova duhovnost poput nagona, odnosno, da je neizbrisivi dio nas, vidjeli smo kako su dvije vrlo suprotne duhovnosti utjecale na skladanje Bachovih i Mozartovih djela. Oni su svoju duhovnost svjesno uvrštavali u djela, no što je s onom nesvjesnom duhovnošću odnosno kako je njihovo trenutno nesvjesno duhovno ili emocionalno stanje utjecalo na skladanje? Znamo da je Bach skladao Ciacconu kada je saznao da mu je žena umrla. Tu se u podsvijesti sigurno nalaze emocije tuge, žaljenja no i svetosti. Vrlo mali broj glazbenika svjestan je činjenice da izvođenje djela utječe na naše svjesno i nesvjesno biće te je najveći problem što ne znamo što je skladatelj u danom trenutku duhovno osijećao te što prenosi u našu duhovnost i našu izvedbu. Da bismo kompoziciju bili u stanju vrhunski izvoditi, potrebno je biti u sličnom duhovnom stanju kao i skladatelj. Naprimjer, iz vlastitog iskustva mogu reći da sam Ciacconu mogla najljepše odsvirati te prenijeti potrebnu emociju kada sam bila u teškom životnom periodu te se trenutno ne mogu ni blizu poistovjetiti s djelom kao prije te samim time znatno gubim na izvedbi. Umjetnik ne bi trebao biti mašina koja svira zadane skladbe u zadanom vremenu. Glazba je direktna poveznica sa čovjekovom duhovnošću, zato bismo trebali birati skladatelje i djela po našem trenutnom duhovnom stanju da bismo mogli dobro prenijeti skladateljevu zamisao (naravno, tek nakon školovanja).

6. LITERATURA

1. Frankl, Viktor *Bog kojega nismo svjesni* (München: veränderte Auflage, 1988.)
2. Prautzsch, Ludwig *Ovime stupam pred Prijestolje tvoje* (Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara, 2007.)
3. Landon, Robbins *Mozart the golden years* (London: 181A High Holborn, 1989.)

7. POPIS SLIKA I NOTNIH PRIKAZA

Slika 1: Freudov ledeni brijeg.....str.2.

-preuzeto s [Id, Ego, & Superego | Freud & Examples \(simplypsychology.org\)](https://www.simplypsychology.org/Id,Ego,&Superego.html)

-pristup 15.svibnja 2024.

Slika 2: Carl Jung.....str.3.

Slika 3: Psalam 4.....str.7.

-preuzeto iz *Prautzsch, Ludwig Ovime stupam pred Prijestolje tvoje* (Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara, 2007.)

Slika 4: Psalam 5.....str.8.

-preuzeto iz *Prautzsch, Ludwig Ovime stupam pred Prijestolje tvoje* (Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara, 2007.)

Slika 5: staroegipatsko biće Ba.....str.10.

-preuzeto s

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/43/Ba_bird.svg/800px-Ba_bird.svg.png

Slika 6: prva naslovna strana libreta iz 1791.....str.11.

-preuzeto iz Landon, Robbins Mozart the golden years (London: 18IA High Holborn, 1989.)

Slika 7: naslovna strana Čarobne frule iz 1815.....str.11.

-preuzeto iz Landon, Robbins Mozart the golden years (London: 18IA High Holborn, 1989.)